

Doel

- Een beeld krijgen van de ontwikkeling van Natura 2000-gebieden, hun kwaliteit en de invloed van drukfactoren. Daarvoor worden jaarlijks veldbezoeken aan deze gebieden uitgevoerd. De veldbezoeken vormen een aanvulling op de reeds bestaande monitoringssystematiek. Ze dragen daarmee bij aan het inzicht in de staat van de Natura 2000-gebieden en de mate waarin de instandhoudingsdoelstellingen gehaald worden.
- Onvoorziene ontwikkelingen in de instandhoudingsdoelen tijdig signaleren, daarmee kan mede bepaald worden of bijsturing wenselijk is.
- Bij het veldbezoek 2025 in Bargerveen is stilgestaan bij de habitattypen H6230 Heischrale graslanden & H7120 Herstellende hoogvenen en de habitatrichtlijnsoorten A224 Nachtzwaluw, A275 Paapje, A338 Grauwe klauwier & A702 Toendrarietgans. Ook is gesproken over (externe) factoren die daar invloed op (kunnen) hebben. Ter voorbereiding op het veldbezoek hebben voortouwnemer en terreinbeheerder aandachtspunten gekozen en gezamenlijk besproken. Deze zijn verwerkt in het verslag.

Bijlagen

- bijlage 1: Kaart met de bezochte locaties tijdens het veldbezoek.
- bijlage 2: samenvattende doelentabel concept-NDA

Algemeen

In opdracht van provincie Drenthe worden alle Natura 2000-gebieden in Drenthe jaarlijks bezocht. Zo kan een actueel beeld gevormd worden van de ontwikkelingen en aandachtspunten binnen de gebieden.

Tijdens dit veldbezoek zijn de N2000-doelen op de eigendommen van Staatsbosbeheer besproken en zijn enkele locaties in het N2000-gebied bezocht. Daarbij zijn een aantal ontwikkelingen besproken welke hieronder worden toegelicht.

BEVINDINGEN

Instandhoudingsdoelen

H6230 Heischrale graslanden

Meerdere heischrale graslanden die een aantal jaar geleden een erg goede kwaliteit hadden, lijken nu te schraal en te zuur te worden (onder andere locatie 1), wat bijvoorbeeld blijkt uit de afname van welriekende nachtorchis (*Platanthera bifolia*), een typische soort van H6230. De verzuring wordt bevestigd door het toenemen van veenpluis (*Eriophorum angustifolium*) (figuur 1) en gewoon haakmos (*Rhytidiadelphus squarrosus*). De heischrale graslanden zijn ontstaan op voormalige landbouwgronden die (licht) bemest werden. Na tientallen jaren verschralen lijken de voedingsstoffen en mineralen uit het landbouwverleden uitgeput te raken. In verschillende

ecologische rapporten worden mogelijke beheersvormen voorgesteld, zoals lichte bemesting en/of behandeling met kalk of steenmeel. Een andere optie is begrazing, waarbij de dieren ook op het grasland rusten, zodat de mest direct op het grasland terecht komt. Dit zou ook een lichte betreding betekenen. Welke methode het beste werkt voor deze bijzondere heischrale graslanden op een veenbodem is onduidelijk. De aanwezigen zijn het erover eens dat verschillende mogelijke methoden eerst op kleine proefvlakken getest moeten worden. Geadviseerd wordt om in het nieuwe beheerplan op te nemen dat praktijkonderzoek uitgevoerd wordt naar de beste wijze van beheer. Uit het onderzoek moet een concreet en praktisch advies volgen, inclusief bijvoorbeeld hoe vaak en hoeveel mest/kalk/steenmeel precies moet toegepast worden en welk type. Verder wordt geadviseerd om dit onderzoek in de OMB-werkgroep verder te bespreken.

Figuur 1: H6230 Heischraal grasland, met rechts op de foto het witte veenpluis (locatie 1).

Voor een kwalitatief goed heischraal grasland is het belangrijk dat de bedekking met bochtige smele (*Avenella flexuosa*) niet te hoog is. Op locatie 1 lijkt dit in orde te zijn en de beheerder vermoedt dat dit ook geldt voor andere heischrale percelen. De beheerder zal controleren dat de bedekking met bochtige smele en andere kwaliteitsparameters worden meegenomen in de vegetatiekartering die gepland staat voor 2025-2026.

H7120 Herstellende hoogvenen

Aan de oostkant van het Bargerveen zijn in 2020 kades aangelegd om grote waterplassen in kleinere compartimenten te verdelen om golfslag te verminderen en daarmee veenmosontwikkeling mogelijk te maken (locatie 2). Tijdens het veldbezoek in 2024 werd geconstateerd dat de compartimentering op deze locatie goed werkte en tot veenmosontwikkeling leidde. Afgelopen winter was het erg nat, waardoor de waterstand in deze waterplassen te hoog werd. De plassen werden daardoor aantrekkelijk voor ganzen om te rusten. Het veenmos is vervolgens afgenomen als gevolg van beschadiging door de zwemmende en grazende ganzen en als gevolg van de voedingsstoffen uit de ganzenpoep. Waar tijdens het veldbezoek 2024 nog een mooie veenmosontwikkeling werd waargenomen, was nu een modderlaag ontstaan (figuur 2).

Figuur 2: De bruine oppervlakken op de foto is modder, terwijl hier vorig jaar veenmosontwikkeling zichtbaar was (locatie 2).

Om dit te voorkomen is het nog beter kunnen regelen van het waterpeil in deze waterplassen belangrijk. Dit kan bereikt worden door meer en/of bredere stuwen te plaatsen en de aanwezige duikers op een lager niveau te leggen, zodat ze beter kunnen afvoeren. Daarnaast kunnen de waterplassen minder aantrekkelijk voor ganzen worden gemaakt door ze verder te compartimenteren in kleinere plassen, zo hebben ganzen dan moeite met landen en opstijgen. Er blijven voldoende geschikte plassen voor de ganzen om te rusten in de buffers om het Bargerveen. Geadviseerd wordt om de genoemde maatregelen op te nemen in het beheerplan.

Op locatie 3 heeft slangenwortel (*Calla palustris*) een tapijt van wortels gevormd. Tussen de wortels is sprake van een sterke ontwikkeling van veenmos, waarschijnlijk omdat het veenmos tussen de wortels minder gevoelig is voor golfslag (figuur 3). De aanwezigen zijn het erover eens dat slangenwortel mogelijk op meer plaatsen in het Bargerveen kan worden ingezet om de veenmosgroei te stimuleren, ook op locatie 2. Op locatie 3 lijkt het veenmos de slangenwortel inmiddels te overgroeien.

Figuur 3: Slangenwortel, veenmos en veenpluis (locatie 3).

Monitoring vogelrichtlijnsoorten

Soortgericht onderzoek voor meerdere vogelrichtlijnsoorten is essentieel om het beheer goed op de specifieke behoeften van een soort af te kunnen stemmen. Ook voor soorten die het goed doen is inzicht in de reden waarom dit zo is van belang. Geadviseerd wordt om dit op te nemen in het beheerplan.

A224 Nachtzwaluw laat de laatste jaren een dalende trend zien. Het doelaantal wordt nog wel gehaald, maar de aanwezigen benadrukken dat nu begonnen moet worden met soortspecifiek onderzoek naar het terreingebruik. De resultaten kunnen vervolgens gebruikt worden voor bijsturing van het beheer. De beheerder geeft ook aan dat zij met behulp van vrijwilligers jaarlijks broedvogeltellingen (BMP) uitvoeren. Zonder deze tellingen zou de stand van de nachtzwaluw überhaupt niet bekend zijn, omdat voor de verplichte SNL-monitoring geen avondtellingen worden uitgevoerd. De beheerder zou graag zien dat de provincie de organisatie en financiering van de BMP-tellingen overneemt, omdat de beheerder zelf geen budget kan garanderen om deze belangrijke monitoring langjarig vol te houden.

Voor A275 Paapje en A338 Grauwe klauwier heeft de beheerder jarenlang soortspecifiek onderzoek gefinancierd. Dankzij dit onderzoek is in de loop van de jaren ontdekt wat deze soorten nodig hebben. Door hier vervolgens het beheer op bij te sturen, doet de grauwe klauwier het weer goed in het Bargerveen en ook het paapje lijkt te profiteren. Dit jaar was er vanuit de beheerder geen budget om dit onderzoek en het daaruit voortkomende beheer voort te zetten. Dankzij een anonieme donateur kon dit toch plaatsvinden. De beheerder vraagt de provincie om financiering om het aanvullend beheer voor deze soorten, dat al jaren plaatsvindt, voort te kunnen zetten.

Ook naar de verschillende soorten ganzen in het Bargerveen is aanvullend onderzoek gewenst. Met de huidige kennis kan niet gezegd worden in welke mate verschillende soorten ganzen verantwoordelijk zijn voor het beschadigen van veenmos. En als agrariërs in de omgeving aangeven dat ze gewasschade door ganzen hebben, is niet bekend om welke soort(en) ganzen dit gaat. Als bekend is hoe de verschillende ganzensoorten bijdragen aan verschillende problemen, kunnen de problemen mogelijk efficiënter opgelost worden.

Beheer

Het belangrijkste beheer is begrazing, voornamelijk door schapen en runderen, om verruiging en vergrassing door stikstofdepositie tegen te gaan. Veel vee staat dag en nacht in het gebied binnen rasters. Mochten zich hier wolven vestigen dan is deze vorm van begrazing niet meer mogelijk. Een natuurlijke familie-kudde runderen zou zichzelf kunnen beschermen, maar de meeste rassen zijn te zwaar voor de bodem in de natte delen van het Bargerveen. Heidekoeien lijken een geschikte optie, omdat ze licht zijn en zich goed tegen wolven lijken te

verweren. Heidekoeien zijn echter zeldzaam en daardoor moeilijk te krijgen. Bovendien kan het Bargerveen niet begraasd worden in het natte winterseizoen, dus dan moet de hele familie verplaatst worden en het is onduidelijk of dit invloed heeft op de familie-structuur. Een andere optie zou zijn om alle rasters in het Bargerveen te vervangen door wolfwerende stroomrasters. Dit lijkt niet haalbaar, omdat er 90 km raster in Bargerveen staat, waarvan een groot deel in moeilijk begaanbaar terrein. Of wolfwerende flexnetten die makkelijk verplaatst kunnen worden een goede optie zouden zijn, is onduidelijk. Twee mogelijke oplossingen lijken kansrijk: gescheperde begrazing of ingeschaarde begrazing, waarbij de dieren 's nachts naar een wolfwerende nachtkraal worden gebracht.

Verder is gesproken over langjarige financiering van het intensieve begrazingsbeheer om de effecten van stikstofdepositie tegen te gaan. De SNL-vergoeding voor regulier beheer is hiervoor onvoldoende. Vanuit de PAS was aanvullende financiering, maar die stopt in 2027. Of er na 2027 aanvullend budget voor begrazing is vanuit het Programma Natuur Fase 2 is onduidelijk.

De aanwezigen hebben afgesproken dat langjarige begrazing (20 à 30 jaar) in het beheerplan als aandachtspunt wordt opgenomen, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijke vestiging van de wolf.

Herstelmaatregelen

Buffers

Ondanks het droge voorjaar zijn de waterpeilen in Bargerveen nog redelijk hoog. Dit is te danken aan de uitgevoerde hydrologische maatregelen in combinatie met de watervoorraad die kon worden opgebouwd in de natte winter. Verder werd opgemerkt dat er in een voorjaar veel minder verdamping plaatsvindt dan in een zomer, waardoor het gebied in een droog voorjaar minder zwaar onder druk staat dan in een droge zomer.

Een aandachtspunt blijft het wegzijgen van water naar de Annapolder in Duitsland, ten oosten van het Bargerveen. Het gaat hier om particuliere gronden die in landbouwkundig gebruik zijn. Deze polder wordt diep ontwaterd, waardoor water uit het Bargerveen wegzijgt. Doordat het Bargerveen natter wordt, heeft de Annapolder meer last van kwelwater. Het water wordt daardoor harder weg gepompt, waardoor weer meer water uit het Bargerveen verdwijnt. De beheerder benadrukt dat het belangrijk is dat de provincie Drenthe dit knelpunt oppakt vanwege het negatieve effect op het N2000-gebied.

Conclusie

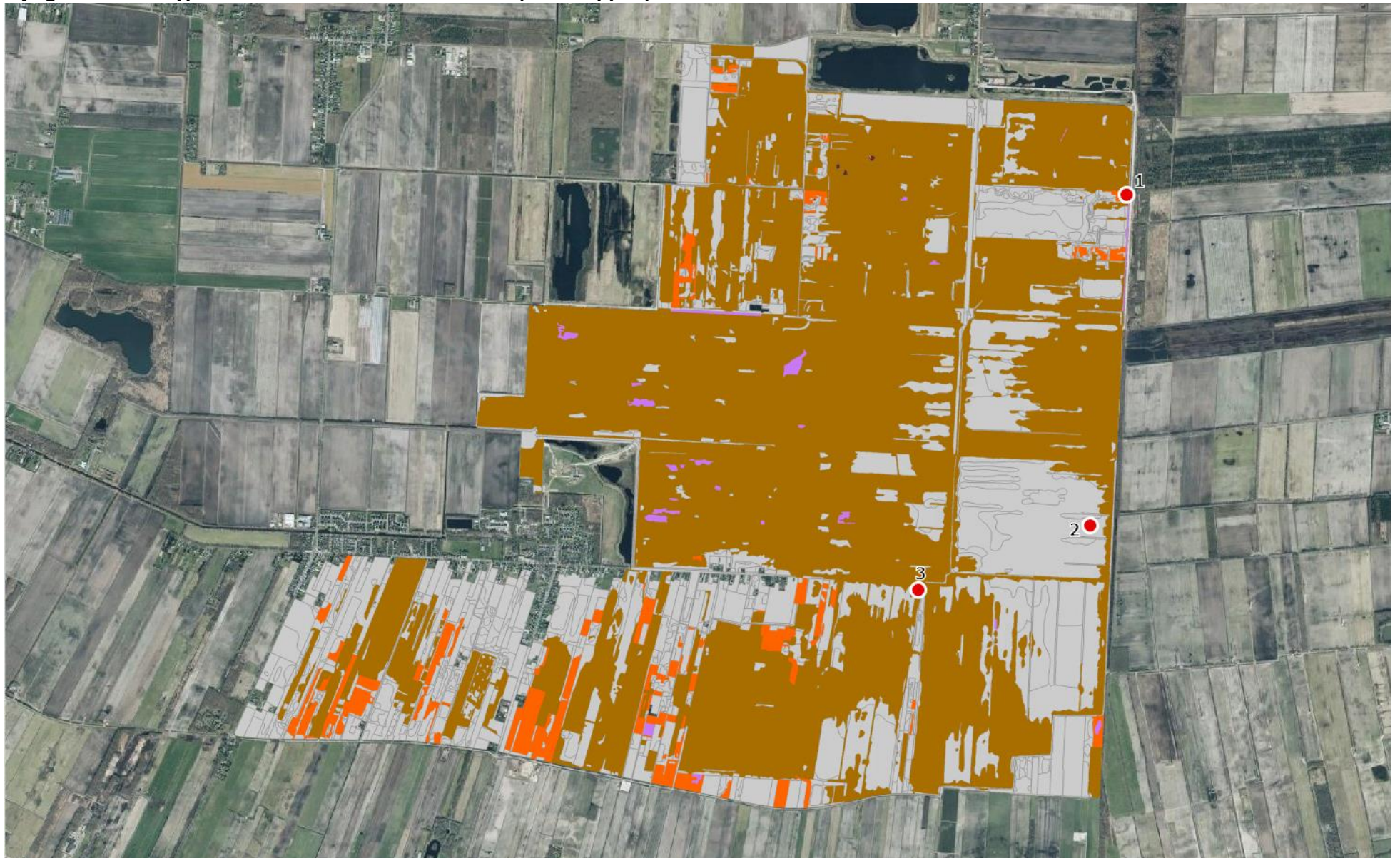
De bevindingen leiden tot het beeld dat:

- Het is onduidelijk hoe H6230 Heischraal grasland duurzaam behouden kan worden in het Bargerveen. Praktijkonderzoek naar mogelijke methoden om het te behouden, is noodzakelijk.
- Als waterplassen te diep worden, gaan ganzen erin rusten die het veenmos beschadigen. Het is belangrijk om dit te voorkomen door het waterpeil nog beter regelbaar te maken.
- Voor meerdere Vogelrichtlijnsoorten is soortspecifiek onderzoek naar terreingebruik essentieel om het beheer optimaal op de behoeften af te kunnen stemmen.
- Het is belangrijk dat het huidige begrazingsbeheer in het Bargerveen voortgezet kan worden. Aandachtspunten hierin zijn mogelijke toekomstige vestiging van de wolf rond het gebied en het aflopen van de huidige (deel)financiering vanuit het PAS.
- De hydrologische maatregelen lijken te werken om de waterstanden in het Bargerveen op peil te houden. Een aandachtspunt blijft de diep ontwaterde Annapolder ten oosten van het Bargerveen in Duitsland.

Accordering verslag

Dit verslag is met instemming van alle aanwezigen bij het veldbezoek en de provinciale co-lezer vastgelegd.

Bijlage 1: Habitattypenkaart met de bezochte locaties (rode stippen)

Bijlage 2: **samenvattende doeltabel concept-NDA**

Kleurcodegebruik:

- groen: vegetatieontwikkeling is in lijn met instandhoudingsdoelstellingen;
- oranje: op basis van vegetatieontwikkeling blijkt behoud geborgd maar gewenste verbetering blijft uit;
- rood: verslechtering vastgesteld. De aanwezigheid van een restopgave wil zeggen dat de maatregelen het knelpunt niet hebben opgelost tot het punt dat er uit de vegetatiekarteringen (of andere monitoringsstromen) volgt dat de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald.

Invulmogelijkheden:

- trend gelijk aan NDA
- trend positiever dan NDA
- trend negatiever dan NDA

Habitattypen

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling		Trend oppervlakte	Trend kwaliteit	Omgevingscondities /drukfactoren	Restopgave met vastgesteld maatregelenpakket?	Veldbezoek 2024 Verandering t.o.v. NDA	Veldbezoek 2025 Verandering t.o.v. NDA
	Oppervlakte	Kwaliteit						
Heischrale graslanden	=	>	Toename	Onder druk	Vermesting/verzuring door stikstofneerslag, vernatting elders in het gebied	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Actieve hoogvenen	>	>	Licht Toegenomen	Onder druk	Vermesting/verzuring door stikstof, instabiele grondwaterstanden, guanotrofie, exoten	Ja	trend negatiever dan NDA	trend negatiever dan NDA
Herstellend hoogveen	=(<)	>	Stabiel	Onder druk	Vermesting/verzuring door stikstof, instabiele grondwaterstanden, guanotrofie, exoten	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA

Broedvogels

Broedvogel	Code	Doelen voor omvang en kwaliteit leefgebied	Doel voor aantal broedparen	Instandhoudingsdoel binnen bereik?	Knelpunt	Oordeel	Veldbezoek 2024 Verandering t.o.v. NDA	Veldbezoek 2025 Verandering t.o.v. NDA
Geoorde fuut	A008	=,=	95	Nee	Geen vliegvlugge jongen	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA

Blauwe kiekendief	A082	=,=	1	Nee	Internationale ontwikkelingen, verminderd voedselaanbod en realisatie bufferzones	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Porseleinhoen	A119	=,=	15	Nee	Omvorming naar hoogveen zorgt voor afname leefgebied	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Watersnip	A153	=,=	16	Nee	Niet vast te stellen	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Velduil	A222	=,=	1	Nee	Internationale ontwikkelingen, verminderd voedselaanbod en realisatie bufferzones	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Nachtzwaluw	A224	=,=	30	Ja	Geen knelpunten	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Blauwborst	A272	=,=	150	Ja	Geen knelpunten	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Paapje	A275	>, >	30	Nee	Maatregelen genomen om knelpunt te verhelpen	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Roodborsttapuit	A276	=,=	90	ja	Geen knelpunten	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Grauwe klauwier	A338	>, >	100	Onzeker	Maatregelen genomen om knelpunt te verhelpen, meer maatregelen nodig	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA

Niet-broedvogels

Niet-broedvogel	Code	Doelen voor omvang en kwaliteit leefgebied	Doel voor aantal (max/gem)	Instandhoudingsdoel binnen bereik?	Knelpunt	Beoordeling	Veldbezoek 2024 Verandering t.o.v. NDA	Veldbezoek 2025 Verandering t.o.v. NDA
Kleine zwaan	A037	=, =	Max 130	Nee	Individueen niet aanwezig	Nee, tenzij	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA
Toendrarietgans	A702	=, =	Max 17600	Ja	Geen knelpunten	Ja	trend gelijk aan NDA	trend gelijk aan NDA